ובעונותינו שרבו יצאו מהם מה שיצאו אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא אין העולם פחות משמונים וחמשה יובלות וביובל האחרון בן דוד בא אמר ליה בתחילתו או בסופו אמר ליה איני יודע כלה או אינו כלה אמר ליה איני יודע רב אשי אמר הכי א"ל עד הכא לא תיסתכי ליה מכאן ואילך איסתכי ליה שלח ליה רב חנן בר תחליפא לרב יוסף מצאתי אדם אחד ובידו מגילה אחת כתובה אשורית ולשון קדש אמרתי לו זו מניין לך אמר לי לחיילות של רומי נשכרתי ובין גינזי רומי מצאתיה וכתוב בה לאחר ד' אלפים ומאתים [א] ותשעים ואחד שנה לבריאתו של עולם העולם יתום מהן מלחמות תנינים מהן מלחמות גוג ומגוג ושאר ימות המשיח ואין הקב"ה מחדש את עולמו אלא לאחר שבעת אלפים שנה רב אחא בריה דרבא אמר לאחר חמשת אלפים שנה איתמר תניא רבי נתן אומר מקרא זה נוקב ויורד עד תהום [1]כי עוד חזון למועד ויפח לקץ ולא יכזב אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא יאחר לא כרבותינו שהיו דורשין [2]עד עידן עידנין ופלג עידן ולא כר' שמלאי שהיה דורש [3]האכלתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שליש ולא כרבי עקיבא שהיה דורש [4]עוד אחת מעט היא ואני מרעיש את השמים ואת הארץ אלא מלכות ראשון שבעים שנה מלכות שניה חמשים ושתים ומלכות בן כוזיבא שתי שנים ומחצה מאי ויפח לקץ ולא יכזב א"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן [א]תיפח עצמן של מחשבי קיצין שהיו אומרים כיון שהגיע את הקץ ולא בא שוב אינו בא אלא חכה לו שנאמר אם יתמהמה חכה לו שמא תאמר אנו מחכין והוא אינו מחכה ת"ל [5]לכן יחכה ה' לחננכם ולכן ירום לרחמכם וכי מאחר שאנו מחכים והוא מחכה מי מעכב מדת הדין מעכבת וכי מאחר שמדת הדין מעכבת אנו למה מחכין לקבל שכר שנאמר אשרי כל חוכי לו [ב]אמר אביי [ג]לא פחות עלמא מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל דרא שנאמר אשרי כל חוכי לו לו בגימטריא תלתין ושיתא הוו איני והאמר רבא דרא דקמי קודשא בריך הוא תמני סרי אלפי [פרסא] הואי שנאמר [6]סביב שמנה עשר אלף לא קשיא הא דמסתכלי באיספקלריא המאירה הא דמסתכלי באיספקלריא שאינה מאירה ומי נפישי כולי האי [ד]והאמר חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י ראיתי בני עלייה והן מועטין אם אלף הם אני ובני מהם אם מאה הם אני ובני מהם אם שנים הם אני ובני הם לא קשיא הא דעיילי בבר הא דעיילי בלא בר אמר רב כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים ושמואל אמר דיו לאבל שיעמוד באבלו כתנאי ר' אליעזר אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין אמר ליה רבי יהושע אם אין עושין תשובה אין נגאלין אלא הקב"ה מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן וישראל עושין תשובה ומחזירן למוטב תניא אידך ר' אליעזר אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין שנאמר [7]שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם אמר לו רבי יהושע והלא כבר נאמר [8]חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו חנם נמכרתם בעבודת כוכבים ולא בכסף תגאלו לא בתשובה ומעשים טובים אמר לו רבי אליעזר לר' יהושע והלא כבר נאמר [9]שובו אלי ואשובה אליכם אמר ליה רבי יהושע והלא כבר נאמר [10]כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ציון אמר לו ר' אליעזר והלא כבר נאמר [11]בשובה ונחת תושעון אמר לו ר' יהושע לרבי אליעזר והלא כבר נאמר [12]כה אמר ה' גואל ישראל וקדושו לבזה נפש למתעב גוי לעבד מושלים

מלכים

אבל בשביל עונותינו שרבו. לא בא משיח לסוף ד' אלפים ויצאו מה שיצאו שעדיין הוא מעוכב לבא: **שמנים וחמשה יובלין.** היינו ד' אלפים מאתים וחמשים [שנה]: **בתחלתו.** היובל האחרון הוא בא או בסופו: **כלה.** זמן הזה קודם שיבא משיח או אינו כלה דבתוך היובל בסופו הוא בא: **עד הכא לא תיסתכי ליה.** עד יובל האחרון לא תצפה לו דודאי לא יבא קודם הזמן הזה: **איסתכי ליה.** חכה לו שיבא: **אשורית.** כתב שלנו אשורית שבא מאשור כדאמר באידך פירקין (לעיל כב.): **לחיילות של פרס נשכרתי.** שהייתי גולייר לאחד מהם: **תנינים.** דגים: **ושאר ימות המשיח.** שכלה השעבוד ומשיח בא: **מחדש עולמו.** לברוא עולם חדש: **נוקב ויורד עד התהום.** מה תהום אין לו קץ וסוף כך אין אדם יכול לעמוד על סוף פסוק זה ד)(וכי קא מפרש אימת קאמר אם יתמהמה חכה לו דאין לו סוף: **לא כרבותינו.** אל תצפו לאותו קץ שהיו רבותינו דורשין: **עד עידן עידנין ופלג עידן.** עידן כעידן הגלות של מצרים והיינו ד' מאות ב' עידנין ח' מאות היינו י"ב מאות ופלג עידן ב' מאות הן הכל אלף וד' מאות: **ותשקמו בדמעות שליש.** כלומר השקה אותם הקב"ה בין גלות מצרים לגלות בבל שליש גלות אדום כי קץ גלות אדום זה יהיה לסוף ג' פעמים ת' שנים וג' פעמים ע' שנה כנגד גלות בבל דהיינו לסוף אלף וארבע מאות ועשר שנים [ב] כבר עברו ולא היה כך מצאתי כתוב בשם הרב רבי שמואל בר דוד ז"ל: **עוד אחת מעט היא.** בנבואת חגי כתיב שהיה מתנבא כשיצאו ישראל מגלות בבל ויבנה בית המקדש והיינו עוד אחת מעט היא מעט כבוד אתן להם לישראל ואני מרעיש את השמים ואת הארץ והבאתי כל חמדת גוים לירושלים ור"ע דריש ליה לימות המשיח ולאחר חורבן והכי דריש ליה [עוד אחת מעט היא מעט כבוד אתן לישראל ואח"כ יבא המשיח ודרשה זו אינה אלא קרא אלפני הבית קאי וה"ק] עוד אחת מעט היא מעט כבוד אתן להם לישראל ושוב לא אתן להם כל ימות בית אחרון וכן היה דמלכות ראשונה של מלכות חשמונאי נתקיימה שבעים שנה ואע"ג דאמרינן בסדר עולם דמלכות בית חשמונאי מאה ושלש ומלכות הורדוס מאה ושלש עיקר כבוד ופאר שלא שלטה בהם אומה לא נתקיים כל כך ומלכות שניה של הורדוס נ"ב שנה ומלכות בן כוזיבא ב' שנים ומחצה ושוב לא היה להם מלך מ"כ. וכל הנך דרשות לאו משנה ולאו ברייתא. ל"א עוד אחת מעט היא מעט מלכות אתן להם לישראל לאחר חורבן ולאחר אותו מלכות הנני מרעיש שמים וארץ ויבא משיח. ואין דרשה זו כלום שהרי ראינו כמה מלכיות לישראל לאחר חורבן ואעפ"כ לא בא משיח שהמלכות הראשונה שהיתה להם לישראל לאחר חורבן שבעים שנה הורדוס נ"ב בן כוזיבא ב' ומחצה ומצינו בסדר עולם מפולמוס של אספסיינוס עד פולמוס של טיטוס שתים עשרה שנה ומפולמוס של טיטוס עד מלכות בן כוזיבא י"ו שנים ומלכות בן כוזיבא ב' שנים ומחצה: [**בן כוזיבא.** מלך בביתר]: **ויפח לקץ.** תיפח נפשו של מחשב הקץ שלא היה לו לכזב ולומר כיון שהגיע וכו': **יחכה ה'.** הוא עצמו מחכה ומתאוה שיבא משיח: **סביב י"ח אלף.** בירושלים של מעלה משתעי קרא בסוף יחזקאל: **באספקלריא המאירה.** בחוזק נגהו של הקב"ה אין מסתכלין אלא תלתין ושית אבל נקלישות הנוגה לצדדין מרחוק מסתכלין כתות הרבה: **ומי נפישי כולי האי.** דלהוי בציר לן תלתין ושיתא הוו ולא פחות: **והא רבי שמעון בן יוחאי.** לא הוה ידע אם אלף הם אם מאה הם אם שנים הם: **הא דעיילי בבר.** שצריכין ליטול רשות כשנכנסין להסתכל באספקלריא המאירה בהנהו לא פחיתי מתלתין ושית אבל אותן הנכנסין בלא רשות כרוב לדקס הנהו מספקא לן כמה הוו: **בתשובה.** אם כל ישראל חוזרין בתשובה יבא ואם לאו לא יבא: **דיו לאבל שעומד באבלו.** דיו להקב"ה שעומד כמה ימים וימינו אחור כלומר אם לא יעשו תשובה אינו עומד באבלו כל הימים אלא ודאי קץ לדבר. ל"א דיו לאבל דיין לישראל צער גלות אפילו בלא תשובה נגאלין: **לא בכסף.** לא בתשובה ומעשים טובים דאפילו אין עושין תשובה נגאלין משום דאמר חנם נמכרתם. קרי כסף בלשון תשובה: **בעלתי אתכם.** משמע בעל כרחכם בלא תשובה: **אחד מעיר.** אברור הצדיקים ואביאם לציון אע"פ שאין כולם חוזרין: **כה אמר ה' לבזה נפש למתעב גוי.** אותן הבזויין ומתועבין בעבירות אעפ"כ יגאלו מלכים יראו וקמו:

כי

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פי"ב מהלכות מלכים ומלחמותיהם הלכה ב:

יא ב מיי' פ"ז מהל' תשובה הלכה ה:

תורה אור

1. כִּי עוֹד חָזוֹן לַמּוֹעֵד וְיָפֵחַ לַקֵּץ וְלֹא יְכַזֵּב אִם יִתְמַהְמָהּ חַכֵּה לוֹ כִּי בֹא יָבֹא לֹא יְאַחֵר: חבקוק ב ג
2. וּמִלִּין לְצַד עִלָּאָה יְמַלִּל וּלְקַדִּישֵׁי עֶלְיוֹנִין יְבַלֵּא וְיִסְבַּר לְהַשְׁנָיָה זִמְנִין וְדָת וְיִתְיַהֲבוּן בִּידֵהּ עַד עִדָּן וְעִדָּנִין וּפְלַג עִדָּן: דניאל ז כה
3. הֶאֱכַלְתָּם לֶחֶם דִּמְעָה וַתַּשְׁקֵמוֹ בִּדְמָעוֹת שָׁלִישׁ: תהלים פ ו
4. כִּי כֹה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת עוֹד אַחַת מְעַט הִיא וַאֲנִי מַרְעִישׁ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וְאֶת הַיָּם וְאֶת הֶחָרָבָה: חגי ב ו
5. וְלָכֵן יְחַכֶּה יְיָ לַחֲנַנְכֶם וְלָכֵן יָרוּם לְרַחֶמְכֶם כִּי אֱלֹהֵי מִשְׁפָּט יְיָ אַשְׁרֵי כָּל חוֹכֵי לוֹ: ישעיהו ל יח
6. סָבִיב שְׁמֹנָה עָשָׂר אָלֶף וְשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם יְיָ שָׁמָּה: יחזקאל מח לה
7. שׁוּבוּ בָּנִים שׁוֹבָבִים אֶרְפָּה מְשׁוּבֹתֵיכֶם הִנְנוּ אָתָנוּ לָךְ כִּי אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ: ירמיהו ג כב
8. כִּי כֹה אָמַר יְיָ חִנָּם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף תִּגָּאֵלוּ: ישעיהו נב ג
9. לְמִימֵי אֲבֹתֵיכֶם סַרְתֶּם מֵחֻקַּי וְלֹא שְׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ אֵלַי וְאָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם אָמַר יְיָ צְבָאוֹת וַאֲמַרְתֶּם בַּמֶּה נָשׁוּב: מלאכי ג ז
10. שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים נְאֻם יְיָ כִּי אָנֹכִי בָּעַלְתִּי בָכֶם וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶחָד מֵעִיר וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם צִיּוֹן: ירמיהו ג יד
11. כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל בְּשׁוּבָה וָנַחַת תִּוָּשֵׁעוּן בְּהַשְׁקֵט וּבְבִטְחָה תִּהְיֶה גְּבוּרַתְכֶם וְלֹא אֲבִיתֶם: ישעיהו ל טו
12. כֹּה אָמַר יְיָ גֹּאֵל יִשְׂרָאֵל קְדוֹשׁוֹ לִבְזֹה נֶפֶשׁ לִמְתָעֵב גּוֹי לְעֶבֶד מֹשְׁלִים מְלָכִים יִרְאוּ וָקָמוּ שָׂרִים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְמַעַן יְיָ אֲשֶׁר נֶאֱמָן קְדֹשׁ יִשְׂרָאֵל וַיִּבְחָרֶךָּ: ישעיהו מט ז

מסורת הש"ס

א) סוכה מה: ע"ש, ב) ג"ז שם:, ג) בירושלמי הגי' א"ל ר"א, ד) פ"א שאין קץ למשיח אלא אם.

◆

גליון הש"ס

גמ' לא פחות עלמא. ועי' במ"ר בראשית פ' ל"ה שם איתא לא פחות מתלתין צדיקי ועיין במ"ר במדבר פ' ג':

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' ותשעים. נמחק וה"ב שלשים (ועי' בע"ז ט' ב' ובתוס' ד"ה לאחר): [ב] רש"י ד"ה ותשקמו כו' עשר שנים. עשה כאן נקודות להפסיק ותיבת וכבר עברו וכו' עד בר דוד ז"ל נמחק:

◆

מוסף רש"י

ובעונותינו שרבו יצאו. תשעי אלפים אחרונים מה שיצאו ומשיח לא בא (ע"ז ט.). **אשרי כל חוכי לו.** המחכים לעת שהוא ממנין לו (סוכה מה:). **ראיתי בני עלייה והן מועטין.** רואה אני לפי מעשה הבריות שבני עלייה, כת המקבלין פני שכינה, מועטים הם (שם). **בבר.** ברשות (שם). **בלא בר.** בלא רשות, מועטים הן והנהו קאמר אני ובני מהם (שם).